

Balkó Dorottya

Légy boldog!

MOME Diploma 2022

Különös érzés lehet két, zömében a virtuális térben eltöltött év után ismét élőben részt venni diplomavédésen és diplomakiállításán. Én még azon művész-hallgatók közé tartozom, akiknek a karantén szabályozások finomhangolták a diplomamunkáját, majd egy kamera előtt ülve, fehér ingben és pizsamanadrágban védték azt meg. De ugyanebben a különös, sarkaiból kifordított világban éltek és alkottak két éven keresztül a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem idén végzett mesterszakos hallgatói is. Az elmúlt és jelen időszak embert próbáló tapasztalata pedig húsba vágó őszinteséggel tükröződik vissza a kezük alól kikerült munkákon.

Az emlékezés izgalmas, konfliktusokban bővelkedő témája állandó vizsgálati tárgya a művészetnek, és a fiatal alkotókat is időről időre megihleti. Tóth Tamás Richárd *Emlékmű* című munkája az eltűnés szélére sodródott falu, Répceszemere eltökélt identitásképző harcát dolgozza fel. Tóth a Pierre Nora nevéhez kötődő emlékezeti helyeket (lieu de mémoire) mint a közösség kollektív emlékezetének megalkotásához nélkülözhetetlen eszközöket vizsgálja. Ilyen helyként funkcionálnak azok a varietéműsorok is, amelyeket a falubelieket mozgósító színjátszó társulat ad elő, és amelyek kiragadott jelenetei megjelennek a fotókon. Tóth munkájában a fotó médiuma – archiválható, dokumentum jellegéből adódóan – képes megerősíteni a falu közössége által írt, valóságot és fikciót egyaránt vegyítő emlékezeti narratívát.

TÓTH Magdolna:
Köposztáskert, 2022,
hungarocell, textil,
viasz, drót, változó
méretek
Fotó: Horváth S.
Gábor
A művész jóvoltából
←

TÓTH Richárd:
Emlékmű, 2020,
fotósorozat
A művész jóvoltából
↓

A fikció, bár látszólag ellentétet képez az igazsággal, mégis szerves része a múlt felidézésének, mivel képes kitölteni azokat a lyukakat, melyeket a hiányos emlékezetünk vagy saját elbeszélésünk szövetébe. Az igazság pedig valahol ott keresendő, ahol ezek a fikcióval átszótt narratíváink felépülnek.¹ Bányász Anna fotósorozatában az emlékezet „igaz”, lényegi részéhez a nosztalgia vezet el minket. A *Már a jövő sem a régi* című sorozatában a nosztalgia olyan eszközként jelenik meg, amellyel megragadja és jelenvalóvá teszi saját, szubjektív múltjának „igazságát”. Az emlékezet működése mellett sorozata a természet és ember együttélésének jövőbeli lehetőségeit is vizsgálja.

Vészterhes aktualitása miatt az ideai diplomázók között is többeket foglalkoztatott a kérdés: a rohamosan fogyó idővel versenyezve milyen fenntarthatóbb alternatívákat kínálhat számunkra a design? Ez az egyre súlyosbodó környezeti problémák által kiváltott, megoldások után lázasan kutató attitűd együtt jár a szinte fojtogató klímaszorongás tüneteivel: a tehetetlenségérzetből fakadó kétségbeesésünket házi komposztálással, szelektíven gyűjtött hulladékkal és vászonzsák-kollekciókkal próbáljuk átmenetileg csillapítani. Szabó Éva munkája ezzel szemben felteszi a kérdést, hogy vajon mi történik, ha elfogadjuk, hogy a klímaváltozás megállíthatatlan. A *klímaX* című projekt azzal a valósággal szembesít, amiben csak korlátozott erőforrások állnak rendelkezésünkre. A szomorú belátásra biztató, fanyar humorú munka játékos workshopformátumával kreatív ötletelésre is hív bennünket: gondolkodjunk közösen arról, mi is lesz a mindennapi tárgyaink új funkciója, miután összeomlik körülöttünk a már jól ismert világrend.

Az ökológiai kihívások mellett több diplomamunka fókuszál napjaink legégetőbb szociális problémáira is. A fiatal pályakezdőket és a nehéz anyagi helyzetben lévő családokat egyaránt sújtó lakhatási gondok az építész hallgatók számára is kiemelkedő jelentőségű, komplex problémahalmazt jelentenek. Az állami gondozásból kikerülő, immár egyedül helytálló fiatal felnőtteknek tervezett szociális lakhatási tervében Manhercz Albert külön figyelmet fordít a megfelelően elhelyezett közösségi terekre mint a legtöbb társasházból látványosan hiányzó találkozási és kapcsolódási pontokra. Pintér Lilla Sára saját projektjében egy rászoruló családokat segítő, teljes rehabilitációs program lehetőségéről gondolkodik. Az ideiglenes otthonok és az önálló lakhatási formák között átmenetet képező épület-együttese szolgálna helyszíniként a programban részt vevő családok számára.

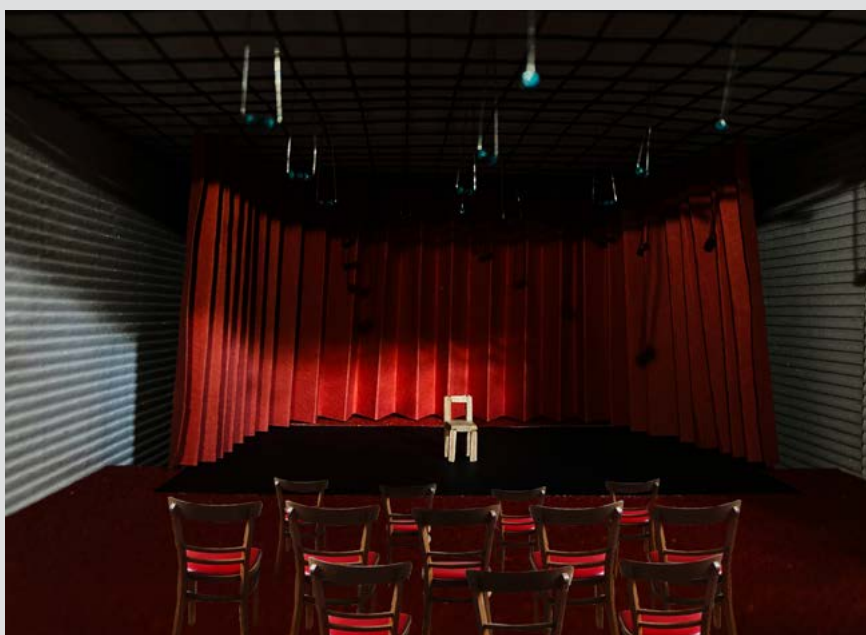
Érdekes megfigyelni, amikor a konkrét problémák hatékony megoldására törekvő építészeti diszciplína elfogadja és inspirációs forrásként alkalmazza a bizonytalanság általánossá vált tapasztalatát. Offra Flóra meghatározatlan időintervallumra tervezett összművészeti, egyesületi alkotóbázisa kérdőre vonja a „bármit lehet” társadalmát.²

Lehet hosszú távra tervezni bármit is? Van értelme évtizedes távlatokban és örökkévalóságokban gondolkodni? Az átmenetiség állapotát elfogadó és a spontán építéset eszközeit használó projekt hitelesen tükrözi jelenünk napról napra változó viszonyainak kiszámíthatatlanságát.

A korábbi évekhez képest rendkívül sok diplomamunka dolgoz fel megterhelő, fájdalmas témákat. Olyan, mintha a járványhelyzet okozta – majd a további válságok által elmélyített, beszűkült és túlélésre merevedett – életmódunk az ideai évre ért volna mély, átgondolható és reflexióvá alakítható tartalommal. A fájdalmat betegesen kerülő és változatos eszközökkel csillapítani igyekvő társadalmunkban rendkívül fontos aspektusa a művészetnek, hogy képes emlékeztetni minket a produktivitáskényszerünkben magunkra illesztett boldogságragtapaszok alatt tátongó sebeinkre. A megkérdőjelezetlen pozitivitás elsődleges funkciója, hogy hűségese társként kísér minket a szabadság és az önmegvalósítás álígéretét nyújtó, önkizsákmányolással és korai kiegészéssel kikövezett úton. A befelé forduló, önreflexiót végző alkotói munkák lerántják a meditatív podcastek és a hajnali jóga során magunkra kényszerített harmonikus boldogság álarcát, és láthatóvá teszik azt, ami minden emberben közös: a sebezhetőséget.

Ebben a közös sebezhetőségben érezhetjük át igazán a Gajda Barnabás *élet* című fotókönyvéből kikiabáló, fiatal felnőtt hang kapunyitási pánikkal való küzdelmét. De hasonló módon készítenek minket belső önvizsgálatra Szalay Bence kötött tárgyai is, melyekkel a művész a jungi személyiségmodellben felbukkanó „fehér árnyékra” reflektál. A kifejezés a minket ért rossz élmények hatására a tudattalanunk mélyére száműzött pozitív érzéseinkre és jellemvonásainkra utal. A terápiás munka a korábbi tapasztalataink révén negatív előjelet kapott tulajdonságaink átértékelésére buzdít minket. Az alkotói kitérő a külön szintjét jelentik a traumafeldolgozást tematizáló munkák. Sümegh Anna *Reframe* című ékszersorozatával az egész életünkre érzékeny hegeket maga után hagyó, gyermekkori törésekkel való szembenézés alap gondolatára épít. A különböző emberek által mélyen személyes vallomásokkal teleírt papírokból és aranykarikákból konstruált ékszerek viselés közben rongálódnak: a sérülékeny papírelemek átáznak, megkopnak és elszakadnak. A választott anyagok folyamatos változása finoman reflektál az időszakosan kisebb vagy nagyobb intenzitással bennünk hullámozó fájdalomra.

Az egyik legegységesebb – ugyanakkor a gazdasági verseny uralta világunkból legnagyobb erőfeszítésekkel kiűzött – fájdalom a gyász. Korábban a halál *látszódot*: a haldoklót közössége vette körül. Az eltávozásával maga után hagyott űrt a közös rítusok gyógyító ereje segítette kitölteni. A Kurt Vonnegut által megfogalmazott „időből való kiesettséghez” (being unstuck in time) hasonló gyász állapota még nem volt magányos, és nem volt tele „feleslegesen” túlcsonduló érzelmekkel, ami a görbe tükrök szerint csupán meggátol minket a társadalmi és gazdasági hasznosságunk teljes körű megélésében. Az olyan művészeti alkotásokon keresztül, mint Emiroglu Idil *Maradvány* című sorozata, a gyász munka láthatóvá válik, a nyilvános térben pedig közös tapasztalatként idézzük fel a másik ember hiányából fakadó, hol élesen szűrő, hol tompán lüktető, de valamilyen formában mindig jelen lévő fájdalmat.

A 2022-es év momés diplomamunkái széles spektrumot ölelnek fel, ugyanakkor az elkészült projektek jelentős része maró őszinteséggel vall a jelenben alakuló és a jövőnket alapjaiban meghatározó problémákról. A lázadás sajátos módja, ahogy nemet mondanak a Byung-Chul Han *Csillapító társadalom* című művében megfogalmazott „uralom új szabályára”, a társadalmunkat apránként felörlő „légy boldog!” felszólításra. Az egyes alkotók terápiás jellegű önvizsgálata minket is megtorpanásra és befelé figyelésre ösztönöz. Munkáik természetesen nem arra mutatnak rá, hogy minden boldogság hamis, helyette arra hívják fel a figyelmet, hogy saját boldogságunk szüntelen hajszolása közben egy olyan versenyben rohanunk egymáson áttapozva, amelyben látszólag megfeledeztünk a minket egymáshoz fűző sebezhetőségünkről. Az ideai diplomaév alkotásai nem akarják erőszakos pozitivitással feloldani a versenyben egyre inkább kiéleződő társadalmi feszültségeket. Helyette mélymerülést tesznek ezekben, és onnan lentről, ahonnan mindegyikünk sebezhetősége ered, kiáltanak fel gyöngédségért és empátiáért.

↑
EMIROGLU Idil:
Maradvány-sorozat,
installációs nézet,
2022
Fotó: Emiroglu Idil
A művész jóvoltából

OFFRA Flóra:
Vadkemping a városban, előadó,
2022, látványterv
A művész jóvoltából

1 A. Gilbert: Walid Raad's Spectral Archive, Part I: Historiography as Process, e-flux, 69. szám, 2016. január. <https://www.e-flux.com/journal/69/60594/walid-raad-s-spectral-archive-part-i-historiography-as-process/>

2 Byung-Chul Han: *A kiegészítő társadalom*, Typotex Kiadó, Budapest, 2019.

3 Byung-Chul Han: *Csillapító társadalom*, Typotex Kiadó, Budapest, 2021.